

ДОВІДНИК З ОСНОВНИМИ ФОРМУЛАМИ МАТЕМАТИКИ

1. ПЕРЕТВОРЕННЯ ТА РІВНЯННЯ

А. Формули скороченого множення

1. $(a \pm b)^2 = a^2 \pm 2ab + b^2$
2. $(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$
3. $a^3 \pm b^3 = (a \pm b)(a^2 \pm ab + b^2)$
4. $(a \pm b)^3 = a^3 \pm 3a^2b + 3ab^2 \pm b^3$

Б. Степені та корені

5. $a^k * a^n = a^{k+n}$
6. $a^k \div a^n = a^{k-n}$
7. $a^0 = 1, a \neq 0$
8. $(a^k)^n = a^{kn}$
9. $(ab)^n = a^n b^n$
10. $a^{-n} = \frac{1}{a^n}; a \neq 0$
11. $(\frac{a}{b})^{-n} = (\frac{b}{a})^n, a \neq 0, b \neq 0$
12. $\sqrt[n]{a^k} = a^{\frac{k}{n}}, a > 0$
13. $\sqrt[n]{\sqrt[k]{a}} = \sqrt[nk]{a}$
14. $\sqrt[nk]{a^{mk}} = \sqrt[n]{a^m}$
15. $\sqrt{x^2} = |x|$

В. Лінійні рівняння $ax = b$

Якщо $a \neq 0$, то $x = \frac{b}{a}$; якщо $a = b = 0$, то x – будь-яке число;
якщо $a = 0, a b \neq 0$, то розв'язків немає ($\emptyset$).

Г. Квадратні рівняння $ax^2 + bx + c = 0, a \neq 0$

$$x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{D}}{2a}, \text{ де } D = b^2 - 4ac$$

- 1) Якщо $D > 0$ – 2розв'язки
- 2) Якщо $D = 0$ – 1розв'язок ($x = -\frac{b}{2a}$)
- 3) Якщо $D < 0$ –розв'язків немає

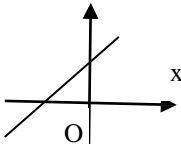

Д. Розкладання квадратного тричлена на множники:

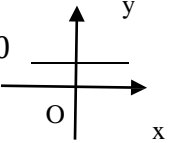
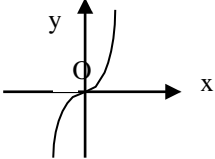
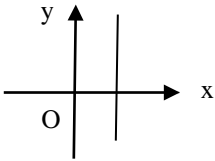
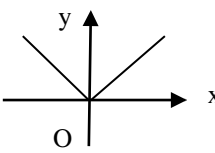
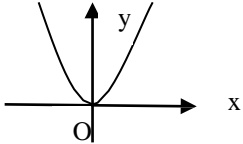
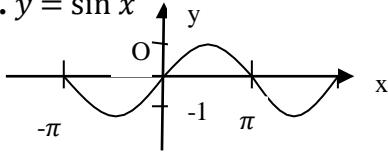
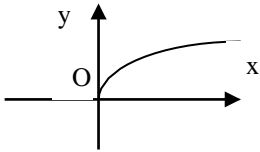
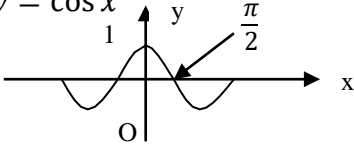
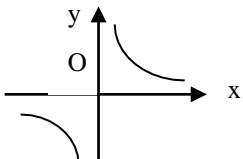
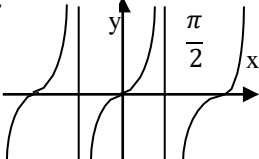
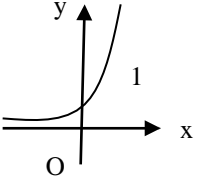
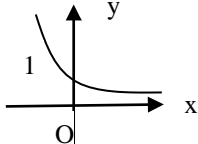
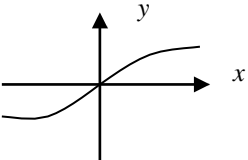
$$ax^2 + bx + c = a(x - x_1)(x - x_2).$$

2. ПРОГРЕСІЇ

Формули	А. Арифметична прогресія $a_1, a_2, \dots, a_n$	Б. Геометрична прогресія $b_1, b_2, \dots, b_n, q \neq 0$
Формула n -го члена прогресії	1. $a_n = a_1 + d(n - 1)$	1. $b_n = b_1 * q^{n-1}$
Характеристична властивість прогресії	2. $a_k = \frac{a_{k-1} + a_{k+1}}{2}$	2. $b_k = \pm \sqrt{b_{k-1} * b_{k+1}}$
Сума n перших членів прогресії	3. $S_n = \frac{a_1 + a_n}{2} * n,$ або 4. $S_n = \frac{2a_1 + d(n - 1)}{2} * n$	3. $S_n = \frac{b_1 - b_n q}{1 - q},$ або 4. $S_n = \frac{b_1(1 - q^n)}{1 - q}$
Сума нескінченної спадної геометричної прогресії		5. $S = \frac{b_1}{1 - q}$

3. ГРАФІКИ

1. $y = kx + b$ а) $k > 0$ $b > 0$		6. $y = \log_a x$ а) $a > 1$ б) $0 < a < 1$	
---	---	--	--

<p>6) $y = b$</p> <p>$b > 0$</p> <p>$k = 0$</p> 	<p>7. $y = x^3$</p>
<p>В) $x = a$</p> <p>$a > 0$</p> 	<p>8. $y = x$</p>
<p>2. $y = ax^2$</p> <p>$a > 0$</p> 	<p>9. $y = \sin x$</p>
<p>3. $y = \sqrt{x}$,</p> <p>$x \geq 0$</p> 	<p>10. $y = \cos x$</p>
<p>4. $y = \frac{k}{x}$</p> <p>$k > 0$</p> 	<p>11. $y = \operatorname{tg} x$</p>
<p>5. $y = a^x$</p> <p>a) $a > 1$</p> <p>б) $0 < a < 1$</p> 	<p>12. $y = \sqrt[3]{x}$</p>

4. ОСНОВНІ ФОРМУЛИ ТРИГОНОМЕТРІЇ

А. 1. $\sin^2\alpha + \cos^2\alpha = 1$

2. $\operatorname{tg}^2\alpha + 1 = \frac{1}{\cos^2\alpha}$, $\alpha \neq \frac{\pi}{2} + \pi k$, $k \in \mathbb{Z}$

3. $\operatorname{ctg}^2\alpha + 1 = \frac{1}{\sin^2\alpha}$, $\alpha \neq \pi n$, $n \in \mathbb{Z}$

4. $\operatorname{tg}\alpha * \operatorname{ctg}\alpha = 1$, $\alpha \neq \frac{\pi k}{2}$, $k \in \mathbb{Z}$

Б. 1. $\sin 2\alpha = 2 \sin\alpha \cos\alpha = \frac{2 \operatorname{tg}\alpha}{1 + \operatorname{tg}^2\alpha}$

2. $\cos 2\alpha = \cos^2\alpha - \sin^2\alpha = 1 - 2 \sin^2\alpha = 2 \cos^2\alpha - 1 = \frac{1 - \operatorname{tg}^2\alpha}{1 + \operatorname{tg}^2\alpha}$

3. $\operatorname{tg} 2\alpha = \frac{2 \operatorname{tg}\alpha}{1 - \operatorname{tg}^2\alpha}$

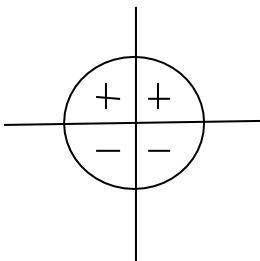
В. 1. $\sin^2\alpha = \frac{1 - \cos 2\alpha}{2}$

2. $\cos^2\alpha = \frac{1 + \cos 2\alpha}{2}$

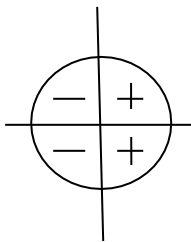
3. $\operatorname{tg}\alpha = \frac{\sin 2\alpha}{1 + \cos 2\alpha} = \frac{1 - \cos 2\alpha}{\sin 2\alpha}$

2. ТРИГОНОМЕТРИЧНІ ФУНКЦІЇ

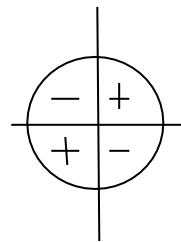
А. Знаки тригонометричних функцій

$\sin x$

$\cos x$

$\operatorname{tg} x, \operatorname{ctg} x$

Б. Правила вираження тригонометричних функцій кутів $\pi k \pm \alpha$, $k \in \mathbb{Z}$, через тригонометричні функції кута α .

При відхиленні кута α від вертикалі ($\frac{\pi}{2} \pm \alpha$ або $\frac{3\pi}{2} \pm \alpha$) функція змінюється на кофункцію ($\sin$ на $\cos$, tg на ctg і навпаки)
 При відхиленні кута від горизонталі ($\pi \pm \alpha$ або $2\pi \pm \alpha$) функція не змінюється. Перед наведеною функцією ставиться знак чверті вихідної функції.

Наприклад, $\cos(\pi \pm \alpha) = -\cos \alpha$; $\sin(\frac{3\pi}{2} \pm \alpha) = -\cos \alpha$;

$$tg(\frac{\pi}{2} + \alpha) = -ctg\alpha; ctg(2\pi - \alpha) = -ctg\alpha.$$

В. Періодичність.

Для функцій $y = \sin x$ і $y = \cos x$ найменший додатний період $T = 2\pi$; для функцій $y = tg x$ і $y = ctg x$, $T = \pi$.

Г. Парність.

$$\sin(-\alpha) = -\sin \alpha, \quad \cos(-\alpha) = \cos \alpha, \quad tg(-\alpha) = -tg\alpha, \\ ctg(-\alpha) = -ctg\alpha.$$

Д. Значення тригонометричних функцій деяких кутів

α , град	0°	30°	45°	60°	90°	120°	135°	150°	180°
α , рад	0	$\pi/6$	$\pi/4$	$\pi/3$	$\pi/2$	$2\pi/3$	$3\pi/4$	$5\pi/6$	π
$\sin \alpha$	0	$1/2$	$1/\sqrt{2}$	$\sqrt{3}/2$	1	$\sqrt{3}/2$	$1/\sqrt{2}$	$1/2$	0
$\cos \alpha$	1	$\sqrt{3}/2$	$1/\sqrt{2}$	$1/2$	0	$-1/2$	$-1/\sqrt{2}$	$-\sqrt{3}/2$	-1
$tg \alpha$	0	$1/\sqrt{3}$	1	$\sqrt{3}$	-	$-\sqrt{3}$	-1	$-1/\sqrt{3}$	0
$ctg \alpha$	-	$\sqrt{3}$	1	$1/\sqrt{3}$	0	$-1/\sqrt{3}$	-1	$-\sqrt{3}$	-

Зауваження. $1/\sqrt{2} = \sqrt{2}/2$; $1/\sqrt{3} = \sqrt{3}/3$.

3. РОЗВ'ЯЗАННЯ ТРИГОНОМЕТРИЧНИХ РІВНЯНЬ

А. Значення арксинуса й арккосинуса деяких чисел

a	0	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{\sqrt{2}}$	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	1	-1	$-\frac{\sqrt{3}}{2}$	$-\frac{\sqrt{2}}{2}$	$-\frac{1}{2}$
$\arcsin a$	0	$\frac{\pi}{6}$	$\frac{\pi}{4}$	$\frac{\pi}{3}$	$\frac{\pi}{2}$	$-\frac{\pi}{2}$	$-\frac{\pi}{3}$	$-\frac{\pi}{4}$	$-\frac{\pi}{6}$
$\arccos a$	$\frac{\pi}{2}$	$\frac{\pi}{3}$	$\frac{\pi}{4}$	$\frac{\pi}{6}$	0	π	$\frac{5\pi}{6}$	$\frac{3\pi}{4}$	$\frac{2\pi}{3}$

Б. $\arcsin a + \arccos a = \frac{\pi}{2}$.

В. $\arcsin(-a) = -\arcsin a$, $\arccos(-a) = \pi - \arccos a$.

$-1 \leq a \leq 1$	$a = 0$	$a = 1$	$a = -1$
Г. Розв'язання рівнянь виду $\cos x = a$			
$x = \pm \arccos a + 2\pi n$, $n \in Z$	$x = \frac{\pi}{2} + \pi l$, $l \in Z$	$x = 2\pi n$, $n \in Z$	$x = \pi + 2\pi k$, $k \in Z$
Д. Розв'язання рівнянь виду $\sin x = a$			
$x = (-1)^k \arcsin a + \pi k$, $k \in Z$	$x = \pi l$, $l \in Z$	$x = \frac{\pi}{2} + 2\pi n$, $n \in Z$	$x = -\frac{\pi}{2} + 2\pi k$, $k \in Z$

Е. Значення арктангенса й арккотангенса деяких чисел

a	0	$\frac{1}{\sqrt{3}}$	1	$\sqrt{3}$	$-\sqrt{3}$	-1	$-\frac{1}{\sqrt{3}}$
$\arctg a$	0	$\frac{\pi}{6}$	$\frac{\pi}{4}$	$\frac{\pi}{3}$	$-\frac{\pi}{3}$	$-\frac{\pi}{4}$	$-\frac{\pi}{6}$
$\text{arcctg } a$	$\frac{\pi}{2}$	$\frac{\pi}{3}$	$\frac{\pi}{4}$	$\frac{\pi}{6}$	$\frac{5\pi}{6}$	$\frac{3\pi}{4}$	$\frac{2\pi}{3}$

Ж. $\text{arcctg } a + \arctg a = \frac{\pi}{2}$

З. $\text{arcctg } (-a) = \pi - \text{arcctg } a$, $\arctg (-a) = -\arctg a$.

И. Розв'язання рівнянь виду $\text{tg } x = a$, $a \in R$: $x = \arctg a + \pi k$, $k \in Z$

К. Розв'язання рівнянь виду $\text{ctg } x = a$, $a \in R$: $x = \text{arcctg } a + \pi n$, $n \in Z$.

4. ЕЛЕМЕНТИ КОМБІНАТОРИКИ. БІНОМ НЬЮТОНА.

А. Розміщення (не всі елементи, важливий поряд- док)	1. $A_n^k = n(n-1) \dots (n-k+1)$	2. $A_n^k = \frac{n!}{(n-k)!}$
Б. Перестановки (використову- ються всі елеме- нти)	1. $P_n = n!, n! = 1 * 2 * 3 \dots * n$	
В. Комбінації (не всі елементи, порядок не важ- ливий)	1. $C_n^k = \frac{n(n-1)\dots(n-k+1)}{k!}$	2. $C_n^k = \frac{n!}{(n-k)!k!}$

Г. Властивості комбінацій

А) $C_n^k = C_n^{n-k}$, Б) $C_n^k + C_n^{k+1} = C_{n+1}^{k+1}$, В) $C_n^0 + C_n^1 + \dots + C_n^n = 2^n$.

Д. Біном Ньютонa

$$(a+b)^n = C_n^0 a^n + C_n^1 a^{n-1} b + \dots + C_n^k a^{n-k} b^k + \dots + C_n^n b^n,$$

де $k+1$ – елемент розкладання $T_{k+1} = C_n^k a^{n-k} b^k$.

5. ЛОГАРИФМИ

А. Означення

1. *Логарифмом* $\log_a b = c$ називається таке число c , що $a^c = b$, де $b > 0, a > 0; a \neq 1$.

2. *Десятковим логарифмом* називається логарифм, основа якого дорівнює 10.

$$\log_{10} b = \lg b$$

3. *Натуральним логарифмом* називається логарифм, основа якого дорівнює e .

$$\log_e b = \ln b$$

Б. Властивості

$$a > 0, a \neq 1, b > 0, c > 0.$$

1. $a^{\log_a b} = b$ – основна
тотожність

2. $\log_a b + \log_a c = \log_a bc$

3. $n \log_a b = \log_a b^n$

$$4. \log_a b - \log_a c = \log_a \frac{b}{c}$$

$$5. \log_a a = 1$$

$$6. \log_a \frac{1}{a} = \log_a a^{-1} = -1$$

$$7. \log_a 1 = 0$$

$$8. \log_c b = \frac{\log_a b}{\log_a c}$$

$$6. \log_{a^k} b^n = \frac{n}{k} \log_a b$$

$$7. \log_a b * \log_b a = 1$$

$$11. \log_n \sqrt[n]{b} = \log_a b^{-1/a}$$

$$12. \log_{\frac{1}{a}} b = -\log_a b$$

9. ТРИКУТНИКИ

А. Прямокутний трикутник

$$1. a^2 + b^2 = c^2$$

$$6. \cos \alpha = \frac{b}{c}$$

$$11. S = \frac{ab}{2}$$

$$2. a^2 = c * a_c$$

$$7. \operatorname{tg} \alpha = \frac{a}{b}$$

$$12. S = \frac{ch}{2}$$

$$3. b^2 = c * b_c$$

$$8. \operatorname{ctg} \alpha = \frac{b}{a}$$

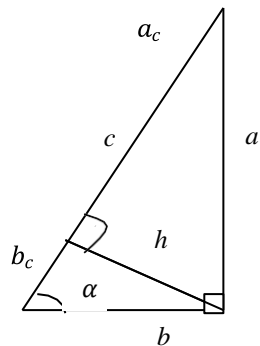
$$13. h = \frac{ab}{c}$$

$$4. h^2 = a_c * b_c$$

$$9. r = \frac{a+b-c}{2}$$

$$5. \sin \alpha = \frac{a}{c}$$

$$10. R = \frac{c}{2}$$

Б. Рівносторонній трикутник

$$1. h = R + r$$

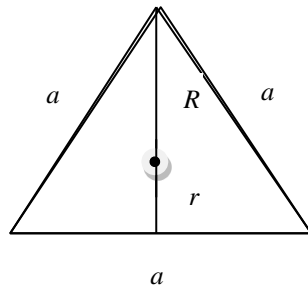
$$4. a = 2r\sqrt{3}$$

$$2. R = 2r$$

$$5. h = \frac{a\sqrt{3}}{2}$$

$$3. a = R\sqrt{3}$$

$$6. S = \frac{a^2\sqrt{3}}{4}$$

В. Різнобічний трикутник

$$1. S = \frac{ab \sin \gamma}{2}, S = \frac{bc \sin \alpha}{2}; S = \frac{ac \sin \beta}{2}$$

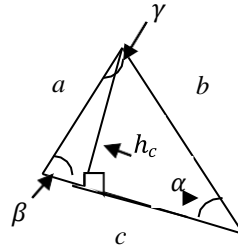
$$2. S = \frac{c \cdot h_c}{2}$$

$$3. S = \sqrt{(p-a)(p-b)(p-c)p},$$

$$\text{де } p = \frac{a+b+c}{2}$$

$$4. S = \frac{abc}{4R}, R = \frac{abc}{4S}$$

$$5. S = \frac{(a+b+c) \cdot r}{2}; r = \frac{S}{p}$$

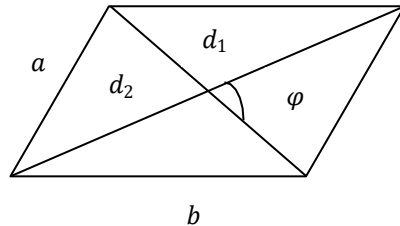
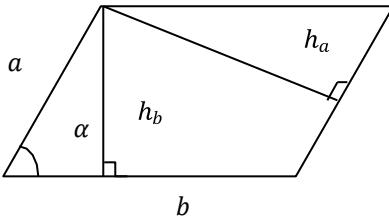
Г. Теорема синусів і косинусів

$$1. \text{ Теорема синусів: } \frac{a}{\sin \alpha} = \frac{b}{\sin \beta} = \frac{c}{\sin \gamma} = 2R, a = 2R \sin \alpha$$

$$2. \text{ Теорема косинусів: } c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma, \cos \gamma = \frac{a^2 + b^2 - c^2}{2ab}$$

10. ЧОТИРИКУТНИКИ

А. Паралелограм

$$1. S = bh; S = ah_a$$

$$2. S = ab \sin \alpha$$

$$3. S = \frac{d_1 d_2 \sin \varphi}{2}$$

$$4. 2a^2 + 2b^2 = d_1^2 + d_2^2$$

Б. Ромб

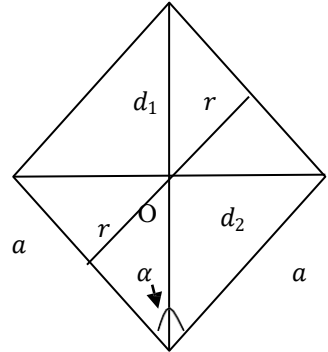
1. $S = ah; S = 2ar$

2. $S = a^2 \sin \alpha$

3. $S = \frac{d_1 d_2}{2} r = \frac{S}{2a}$

4. $d_1^2 + d_2^2 = 4a^2$

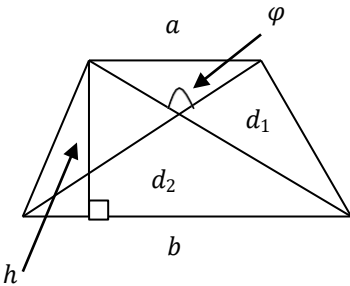
5. $r = \frac{d_1}{2} * \sin \frac{\alpha}{2}$

В. Трапеція

1. $S = \frac{a+b}{2} * h$

2. $S = \frac{d_1 d_2 \sin \varphi}{2}$

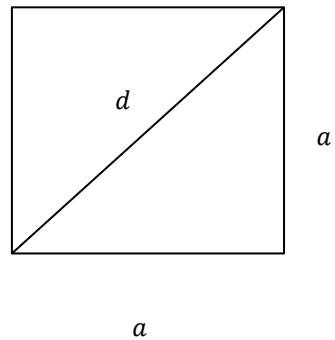

Г. Квадрат

1. $d = a\sqrt{2}$

2. $R = \frac{a\sqrt{2}}{2}; r = \frac{a}{2}$

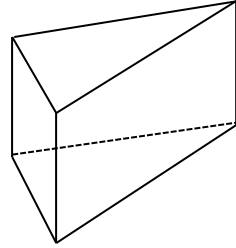
3. $S = a^2 = \frac{d^2}{2}$

11. СТЕРЕОМЕТРІЯ

А. Призма

$$V = S_{0\text{сн}} * H, \quad S = S_{\text{бічн}} + 2S_{0\text{сн}}$$

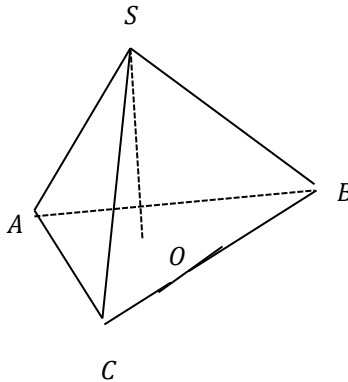
Б. Піраміда

$$V = \frac{1}{3} S_{0\text{сн}} * H$$

$$S = S_{\text{бічн}} + S_{0\text{сн}}$$

Зрізана піраміда:

$$V = \frac{H}{3} (S_2 + \sqrt{S_2 S_1} + S_1)$$

В. Конус

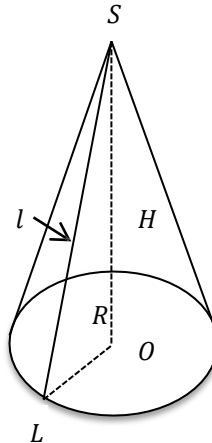
$$S_{\text{бічн}} = \pi Rl$$

$$S = \pi Rl + \pi R^2$$

$$V = \frac{1}{3} \pi R^2 H$$

Зрізаний конус:

$$V = \frac{\pi H}{3} * (R^2 + Rr + r^2)$$

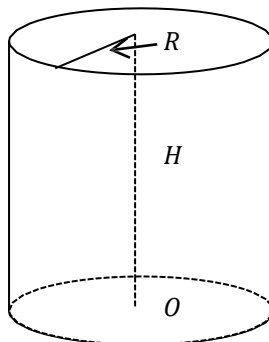

Г. Циліндр

$$S_{\text{бічн}} = 2\pi HR$$

$$S = 2\pi RH + 2\pi R^2$$

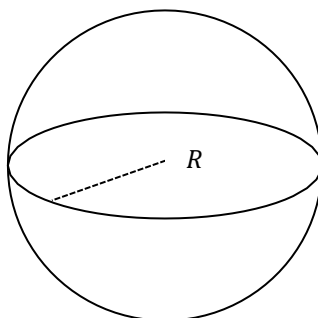
$$V = \pi R^2 H$$

Д. Куля

$$S = 4\pi R^2$$

$$V = \frac{4}{3}\pi R^3$$

Автор:

Викладач :

Гамкало Леся Степанівна

Комп'ютерна обробка
Гардаш Анатолій Степанович